TEMA-CHEIE[1]
Art. 5 și 34
Calitatea de persoană vătămată în ceea ce privește capetele de cerere formulate în temeiul art. 5 cu scopul de a obține reparații/recunoașterea unei încălcări de către instanțele naționale

(Ultima actualizare: 31.08.2026)

Introducere

Atunci când a examinat chestiunea calității de persoană vătămată a reclamanților în cauze referitoare la capete de cerere formulate în temeiul art. 5, Curtea a constatat că, în general, nu este suficient să se acorde despăgubiri pentru a repara prejudiciul suferit: instanțele naționale ar trebui să examineze capetele de cerere specifice formulate de reclamanți în temeiul acestei dispoziții și/sau să recunoască, în mod expres sau implicit, că a existat o încălcare a acestei dispoziții. Cu toate acestea, în unele cauze, Curtea a constatat că, în urma unei aprecieri globale a circumstanțelor cauzei, era posibil să se deducă o recunoaștere suficientă de către instanțele naționale a existenței unei încălcări a art. 5.

Această temă-cheie urmărește să identifice și să analizeze nuanțele abordării Curții în acest tip de cauze.

Principii extrase din jurisprudență

Ca regulă generală, o hotărâre sau o măsură favorabilă reclamantului nu este suficientă, în principiu, pentru a-l priva de calitatea de „persoană vătămată" decât în cazul în care autoritățile naționale recunosc, explicit sau în esență, existența unei încălcări a Convenției și apoi acordă reparații pentru aceasta [*Dalban împotriva României* (MC), 1999, pct. 44; *Scordino împotriva Italiei (nr. 1)* (MC), 2006, pct. 179-180]. Reparațiile acordate trebuie să fie adecvate și suficiente. Doar atunci când sunt îndeplinite aceste condiții, caracterul subsidiar al mecanismului de protecție instituit prin Convenție se opune examinării unei cereri [*Rooman împotriva Belgiei* (MC), 2019, pct. 129 și 132; *Selahattin Demirtaş împotriva Turciei (nr. 2)* (MC), 2020, pct. 218 și 220].

În contextul detenției nelegale, Curtea a constatat, în general, că plata unor despăgubiri ca urmare a încetării procesului penal sau a achitării nu permite repararea încălcărilor art. 5 în cazul în care o astfel de acțiune nu a putut implica sau nu a implicat o examinare și/sau o recunoaștere suficientă a capetelor de cerere specifice formulate de reclamanți în temeiul acestei dispoziții [*Labita împotriva Italiei* (MC), 2000, pct. 143-144; *Dubovțev și alții împotriva Ucrainei*, 2021, pct. 68, cu trimiterile suplimentare]. În consecință, simpla acordare a unor despăgubiri nu echivalează cu o constatare de către autoritățile naționale a faptului că detenția în cauză nu a îndeplinit cerințele art. 5 din Convenție [*Labita împotriva Italiei* (MC), 2000, pct. 143; *Liubușkin împotriva Rusiei*, 2015, pct. 49-52]. Simpla luare în considerare a duratei arestului preventiv pentru calcularea cuantumului

[1] Întocmită de Grefă. Nu obligă Curtea.

Prezenta traducere este publicată cu acordul Consiliului Europei și al Curții Europene a Drepturilor Omului și reprezintă responsabilitatea exclusivă a Institutului European din România.

despăgubirii nu a fost considerată suficientă, în absența unei recunoașteri adecvate, explicite sau implicite, a nerespectării art. 5 § 3 (*ibid.*).

Totuși, Curtea s-a îndepărtat de la această abordare în unele cauze în care a apreciat că, în urma unei aprecieri globale a circumstanțelor, era posibil să se deducă o recunoaștere suficient de clară de către instanțele naționale a existenței unei încălcări a art. 5 [*Dimo Dimov și alții împotriva Bulgariei*, 2020, pct. 54; *Dubovțev și alții împotriva Ucrainei*, 2021, pct. 59-61; *Shipovikj împotriva Macedoniei de Nord* (dec.), 2021, pct. 50-51]. Aceasta poate implica o examinare a naturii dreptului în cauză, a motivelor invocate de autoritățile naționale în decizia lor și a persistenței consecințelor negative pentru reclamant după luarea deciziei (*Ščensnovičius împotriva Lituaniei*, 2018, pct. 89). În consecință, o recunoaștere a duratei excesive a unei proceduri, de exemplu, poate fi considerată ca reprezentând o recunoaștere adecvată a duratei excesive a arestului preventiv (*ibid.*, pct. 91; a se face comparația și deosebirea cu *Malkov împotriva Estoniei*, 2010, pct. 41). Concluziile unei instanțe naționale cu privire la legalitatea lipsirii de libertate a unui reclamant ar putea implica, de asemenea, faptul că acestea au recunoscut, cel puțin în esență, existența unei încălcări a drepturilor reclamantului garantate de art. 5 § 3 (*Bulaç împotriva Turciei*, 2021, pct. 51; *İlker Deniz Yücel împotriva Turciei*, 2022, pct. 71).

În plus, recunoașterea în esență a duratei excesive a detenției reclamantului, chiar dacă s-a făcut în cursul procesului de stabilire a cuantumului despăgubirii, poate fi considerată de asemenea suficientă în acest scop. Faptul că au fost acordate despăgubiri, în baza temeiului juridic al încetării procesului penal sau al achitării, nu pare a fi deosebit de relevant în acest context, atât timp cât a existat o recunoaștere suficientă a existenței unei încălcări [*Dimo Dimov și alții împotriva Bulgariei*, 2020, pct. 54; *Shipovikj împotriva Macedoniei de Nord* (dec.), 2021, pct. 50-51]. Natura și valoarea despăgubirilor, precum și argumentele invocate de instanțele naționale pentru a justifica acordarea despăgubirilor, pot constitui, de asemenea, factori importanți pentru aprecierea de către Curte a existenței unei recunoașteri suficiente a unei încălcări (*ibid.*).

În plus, în ceea ce privește stabilirea caracterului „adecvat” și „suficient” al reparației care trebuie acordată, Curtea a considerat că aceasta depinde de toate circumstanțele cauzei, având în vedere, în special, natura încălcării Convenției aflate în joc [*Selami și alții împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei*, 2018, pct. 95-96; *Shipovikj împotriva Macedoniei de Nord* (dec.), 2021, pct. 48]. În general, pentru ca o reparație să fie adecvată și suficientă, este necesară acordarea unor despăgubiri (*Moskoveț împotriva Rusiei*, 2009, pct. 50). Recunoașterea pretinsei încălcări de către instanțele naționale nu constituie în sine o reparație suficientă (*Radonjić și Romić împotriva Serbiei*, 2023, pct. 49). În cadrul aprecierii aspectului dacă sumele acordate au constituit o reparație suficientă, Curtea ține seama de propria practică în situații similare legate de detenția nelegală (*Staikov împotriva Bulgariei*, 2006, pct. 91-92; *Vedat Doğru împotriva Turciei*, 2016, pct. 39-40; *Bilal Akyıldız împotriva Turciei*, 2020, pct. 42). Cu toate acestea, o reparație adecvată nu implică în mod necesar plata unor despăgubiri pecuniare: o reducere a pedepsei aplicate unui reclamant poate fi considerată, de asemenea, o reparație suficientă [*Ščensnovičius împotriva Lituaniei*, 2018, pct. 92; *Porchet împotriva Elveției* (dec.), 2019, pct. 21-26; a se face comparația și deosebirea cu *Malkov împotriva Estoniei*, 2010, pct. 40].

Exemple notabile

- *Selahattin Demirtaş împotriva Turciei (nr. 2)* (MC), 2020 – constatarea Curții Constituționale, potrivit căreia deciziile privind *menținerea* în detenție a reclamantului erau insuficient motivate, a fost considerată de Curte ca nefiind echivalentă cu o constatare a faptului că decizia *inițială* privind arestarea preventivă a reclamantului încălcase art. 5 § 3. Prin urmare, nu a existat nicio recunoaștere a existenței unei încălcări a dreptului protejat de această dispoziție (pct. 222) – *recunoașterea calității de persoană vătămată* .
- *Staikov împotriva Bulgariei*, 2006 – atunci când a acordat despăgubiri, instanța națională a evidențiat, deși într-o manieră sumară, durata excesivă a arestului preventiv al

reclamantului. În plus, s-a considerat că suma acordată reclamantului cu titlu de despăgubire constituia o reparație adecvată și suficientă (pct. 90-93) – *pierderea calității de persoană vătămată.*

- *Malkov împotriva Estoniei*, 2010 – deși instanța națională a menționat în hotărârea sa perioada lungă de detenție a reclamantului, a făcut acest lucru pentru a ajunge la concluzia că durata procesului penal nu a fost rezonabilă. În plus, s-a considerat că reducerea pedepsei reclamantului nu a constituit o reparație suficientă pentru încălcarea art. 5 din Convenție (pct. 41) – *recunoașterea calității de persoană vătămată.*
- *Șkarupa împotriva Rusiei*, 2015 – deși a făcut trimitere la art. 5 în hotărârea sa, instanța națională a constatat că detenția reclamantului fusese nelegală nu pentru motivul că aceasta nu fusese conformă cu dispoziția în cauză, ci pentru că reclamantul fusese achitat. Durata detenției reclamantului a fost luată în considerare la calcularea cuantumului despăgubirii, dar, în hotărârea relevantă, nu s-a recunoscut faptul că detenția a avut o durată excesivă sau că deciziile prin care s-a dispus menținerea în detenție a reclamantului nu s-au întemeiat pe motive relevante și suficiente (pct. 77) – *recunoașterea calității de persoană vătămată* .
- *Liubușkin împotriva Rusiei*, 2015 – deși a admis cererea reclamantului de acordare de despăgubiri pentru prejudiciul moral, instanța națională a constatat că detenția reclamantului fusese nelegală nu pentru motivul că aceasta nu fusese conformă cu cerințele art. 5 § 3 din Convenție, ci pentru că reclamantul fusese achitat. Durata arestului preventiv al reclamantului a fost luată în considerare la calcularea cuantumului despăgubirii, dar, în hotărârea relevantă, nu s-a recunoscut, în mod expres sau implicit, faptul că arestul preventiv a avut o durată excesivă sau că deciziile prin care s-a dispus menținerea în arest a reclamantului nu s-au întemeiat pe motive relevante și suficiente (pct. 51) – *recunoașterea calității de persoană vătămată* .
- *Ščensnovičius împotriva Lituaniei*, 2018 – făcând referire la constatarea că reclamantul a fost ținut în arest preventiv o perioadă lungă de timp și că durata procesului penal a fost nejustificată, Curtea a hotărât că încălcarea art. 5 din Convenție a fost recunoscută suficient de instanța națională. În plus, a considerat că reducerea pedepsei de care a beneficiat reclamantul a constituit o reparație suficientă (pct. 90-92) – *pierderea calității de persoană vătămată.*
- *Dimo Dimov și alții împotriva Bulgariei*, 2020 – Curtea a observat că, în conformitate cu jurisprudența internă consacrată, ca urmare a scoaterii de sub urmărire penală, arestarea preventivă devenea nelegală și, în circumstanțele specifice ale cauzei, Curtea Supremă de Casație a recunoscut, în esență, durata excesivă a măsurii arestării preventive, în temeiul art. 5 § 3 din Convenție. De asemenea, natura și valoarea despăgubirii acordate au fost considerate adecvate și suficiente (pct. 54-55) – *pierderea calității de persoană vătămată*. Cu toate acestea, Curtea a statuat că reclamantul nu și-a pierdut calitatea de persoană vătămată în ceea ce privește capetele de cerere formulate în temeiul art. 5 § 4 și art. 5 § 5 din Convenție, deoarece aceste aspecte nu au fost abordate, implicit sau explicit, de instanțele naționale sesizate cu această cauză (pct. 58).
- *Bilal Akyıldız împotriva Turciei*, 2020 – instanța națională a constatat că detenția reclamantului a fost abuzivă și i-a acordat acestuia despăgubiri pentru simplul motiv că fusese achitat, fără să examineze dacă au existat vicii de procedură în ceea ce privește detenția reclamantului sau dacă aceasta s-a întemeiat pe o bănuială întemeiată că reclamantul săvârșise infracțiunea de care a fost acuzat. În plus, Curtea a considerat că suma acordată cu titlu de prejudiciu moral era considerabil mai mică decât sumele acordate de Curte în cauze similare privind detenția nelegală (pct. 42) – *recunoașterea calității de persoană vătămată* .

- *Dubovțev și alții împotriva Ucrainei*, 2021 – procedura disciplinară (inițiată chiar de reclamanți) împotriva judecătorilor care au autorizat detenția reclamanților, în urma căreia s-a decis că una dintre faptele nelegale ale judecătorilor a condus la detenția nejustificată a unora dintre reclamanții în cauză, a fost considerată de Curte ca reprezentând o recunoaștere suficientă a caracterului nelegal și arbitrar al detenției reclamantului (pct. 60-61). De asemenea, s-a ținut seama de faptul că reclamanții nu au contestat caracterul adecvat al despăgubirilor acordate (pct. 62) – *pierderea calității de persoană vătămată.*
- *Shipovikj împotriva Macedoniei de Nord* (dec.), 2021 – deși au fost acordate despăgubiri în temeiul dispozițiilor legale care prevedeau acordarea unei reparații în cazul scoaterii de sub urmărire penală, Curtea a hotărât că, în concluziile lor, instanțele naționale au recunoscut clar faptul că arestarea preventivă a reclamanților a fost abuzivă. În special, aceasta a luat notă de caracterul global al reparației acordate, în sensul că, pe de o parte, aceasta acoperea „orice prejudiciu moral" suferit de reclamanți / „toate daunele morale" suferite de reclamanți și, pe de altă parte, ținea seama de „toate circumstanțele cauzei". Curtea a statuat că despăgubirile acordate reclamanților ca urmare a încetării procesului penal îndreptat împotriva lor erau indisociabile de orice reparații la care aceștia ar fi putut avea dreptul ca urmare a lipsirii lor nejustificate de libertate (pct. 50-51). În plus, despăgubirile bănești au fost considerate adecvate (pct. 52-53) – *pierderea calității de persoană vătămată.*
- *Bulaç împotriva Turciei*, 2021 – concluziile instanței naționale cu privire la legalitatea lipsirii de libertate a reclamantului au implicat recunoașterea de către aceasta, cel puțin în esență, a existenței unei încălcări a drepturilor reclamantului garantate de art. 5 § 3 (pct. 51). Cu toate acestea, Curtea a constatat că, având în vedere durata privării de libertate a reclamantului, suma acordată cu titlu de despăgubire a fost vădit insuficientă în lumina circumstanțelor cauzei (pct. 53; a se vedea și *İlker Deniz Yücel împotriva Turciei*, 2022, pct. 71-74) – *recunoașterea calității de persoană vătămată* .
- *Yapuquan împotriva Turciei* (dec.), 2022 – concluziile Curții Constituționale cu privire la legalitatea lipsirii de libertate au constituit o recunoaștere expresă a unei încălcări a art. 5 (pct. 78-79). În ceea ce privește suma acordată cu titlu de despăgubire, deși aceasta era inferioară celei pe care ar fi acordat-o Curtea într-o situație comparabilă, nu era în mod vădit disproporționată având în vedere circumstanțele specifice ale cauzei: reclamantului i s-a permis să comunice fără restricții cu lumea exterioară, acesta a beneficiat de centrele de cazare, iar posibilitatea acestuia de a primi îngrijiri medicale nu a fost restrânsă (pct. 81) – *pierderea calității de persoană vătămată*.
- *Radonjić și Romić împotriva Serbiei*, 2023 – Curtea Constituțională a recunoscut existența unei încălcări a art. 5 § 3, dar nu a acordat despăgubiri pentru prejudiciul moral. Dreptul intern nu prevedea nicio cale de atac clară și consacrată care să permită solicitarea unor despăgubiri adecvate (pct. 48-52) – *recunoașterea calității de persoană vătămată* .
- *Bryan și alții împotriva Rusiei*, 2023 – despăgubirea acordată reclamanților ca urmare a unui acord încheiat în cadrul unui litigiu între state nu a fost suficientă, în lipsa recunoașterii încălcării drepturilor acestora. Clasarea urmăririi penale procesului penal ca urmare a unei amnistii cu caracter general, care nu se referea în mod specific la situația reclamanților, nu a fost considerată drept o dovadă a unei astfel de recunoașteri (pct. 45) – *recunoașterea calității de persoană vătămată* .
- *Romanov și alții împotriva Rusiei*, 2023 – suma de 27 EUR acordată unuia dintre reclamanți cu titlu de prejudiciu moral pentru lipsirea nelegală de libertate nu a constituit o reparație adecvată și suficientă (pct. 86) – *recunoașterea calității de persoană vătămată*.
- *Spišák împotriva Republicii Cehe*, 2024 – deducerea automată a întregii perioade de detenție din pedeapsa cu închisoarea aplicată reclamantului nu s-a bazat în mod direct sau

în esență pe pretinsa încălcare a art. 14 coroborat cu art. 5 (pct. 51) – *recunoașterea calității de persoană vătămată.*

Trimiteri suplimentare

Ghiduri privind jurisprudența:

- Ghid cu privire la condițiile de admisibilitate
- Ghid privind art. 5 – Dreptul la libertate și la siguranță

Alte teme-cheie:

- Lipsirea de libertate pe termen scurt (art. 5)
- Calitatea procesuală activă (*locus standi)* a membrilor familiei (victime indirecte) de a introduce o cerere în fața Curții în cazul decesului victimei directe (art. 34/35)
- Calitatea procesuală activă (*locus standi*) a reprezentanților de a introduce/continua o cerere în fața Curții în cazul decesului victimei directe (art. 34/35)
- Noțiunea de lipsire de libertate (art. 5)

PRINCIPALELE TRIMITERI JURISPRUDENȚIALE

Hotărâri de principiu:

- *Labita împotriva Italiei* (MC), nr. 26772/95, CEDO 2000-IV (recunoașterea calității de persoană vătămată);
- *Rooman împotriva Belgiei* (MC), nr. 18052/11, 31 ianuarie 2019 (recunoașterea calității de persoană vătămată);
- *Dimo Dimov și alții împotriva Bulgariei*, nr. 30044/10, 7 iulie 2020 [pierderea calității de persoană vătămată în ceea ce privește capătul de cerere formulat în temeiul art. 5 § 3; recunoașterea calității de persoană vătămată în ceea ce privește capetele de cerere formulate în temeiul art. 5 § 4 și art. 5 § § 5];
- *Dubovțev și alții împotriva Ucrainei*, nr. 21429/14 și alte 9 cereri, 21 ianuarie 2021 (pierderea calității de persoană vătămată de către nouă dintre reclamanți; recunoașterea calității de persoană vătămată a celorlalți reclamanți).

Alte cauze care intră sub incidența art. 5:

- *Staikov împotriva Bulgariei*, nr. 49438/99, 12 octombrie 2006 (pierderea calității de persoană vătămată);
- *Moskoveț împotriva Rusiei*, nr. 14370/03, 23 aprilie 2009 (recunoașterea calității de persoană vătămată);
- *Malkov împotriva Estoniei*, nr. 31407/07, 4 februarie 2010 (recunoașterea calității de persoană vătămată);
- *Șkarupa împotriva Rusiei*, nr. 36461/05, 15 ianuarie 2015 (recunoașterea calității de persoană vătămată);
- *Liubușkin împotriva Rusiei*, nr. 6277/06, 22 octombrie 2015 (recunoașterea calității de persoană vătămată);
- *Vedat Doğru împotriva Turciei*, nr. 2469/10, 5 aprilie 2016 (recunoașterea calității de persoană vătămată);

- *Selami și alții împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei*, nr. 78241/13, 1 martie 2018 (recunoașterea calității de persoană vătămată);
- *Ščensnovičius împotriva Lituaniei*, nr. 62663/13, 10 iulie 2018 (pierderea calității de persoană vătămată);
- *Porchet împotriva Elveției* (dec.), nr. 36391/16, 8 octombrie 2019 (pierderea calității de persoană vătămată);
- *Bilal Akyıldız împotriva Turciei*, nr. 36897/07, 15 septembrie 2020 (recunoașterea calității de persoană vătămată);
- *Selahattin Demirtaş împotriva Turciei (nr. 2)* (MC), nr. 14305/17, 22 decembrie 2020 (recunoașterea calității de persoană vătămată);
- *Shipovikj împotriva Macedoniei de Nord* (dec.), nr. 77805/14 și 77807/14, 9 martie 2021 (pierderea calității de persoană vătămată);
- *Bulaç împotriva Turciei*, nr. 25939/17, 8 iunie 2021 (recunoașterea calității de persoană vătămată);
- *İlker Deniz Yücel împotriva Turciei*, nr. 27684/17, 25 ianuarie 2022 (recunoașterea calității de persoană vătămată);
- *Yapuquan împotriva Turciei* (dec.), nr. 70333/16 și 160/18, 20 septembrie 2022 (pierderea calității de persoană vătămată);
- *Radonjić și Romić împotriva Serbiei*, nr. 43674/16, 4 aprilie 2023 (recunoașterea calității de persoană vătămată);
- *Bryan și alții împotriva Rusiei*, nr. 22515/14, 27 iunie 2023 (recunoașterea calității de persoană vătămată);
- *Romanov și alții împotriva Rusiei*, nr. 58358/14 și alte 5 cereri, 12 septembrie 2023 (recunoașterea calității de persoană vătămată).
- *Spišák împotriva Republicii Cehe*, nr. 13968/22, 20 iunie 2024 (recunoașterea calității de persoană vătămată).